Mechitza: Meanings, Marginalization, and Membership

Rabbi Dov Linzer, YCT Rabbinical School

I. Mehitzah

1. Kiddusbin 52b

קידושין (נב:)

Our Rabbis taught: After R. Meir's demise, R. Judah announced to his disciples, 'Let not R. Meir's disciples enter, because they are disputatious and do not come to learn Torah but to overwhelm one with halakhot.'

Sumchus forced his way through and entered. Said he to them: Thus did R. Meir teach me: If one betroths [a woman] with his sacrificial portion, whether of the higher or of the lower sanctity, he has not betrothed [her].

Thereupon R. Judah became incensed with them and exclaimed: 'Did I not say to you, Let not R. Meir's disciples enter, because they are disputatious and do not come to learn Torah but to overwhelm me with halakhot: how then does a woman come to be in the Temple Court?'

Said R. Jose, Shall it be said: Meir is dead, Judah angry, and Jose silent: what is to become of the words of the Torah? Cannot a man accept kiddushin on his daughter's behalf in the Temple Court? And cannot a woman authorize a messenger to receive her kiddushin in the Temple Court? Again, what if she forces herself in?

תנו רבנן: לאחר פטירתו של ר' מאיר, אמר להם רבי יהודה לתלמידיו: אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים.

דחק סומכוס ונכנס, אמר להם, כך שנה לי ר' מאיר: המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים - לא קידש.

כעס ר' יהודה עליהם, אמר להם, לא כך אמרתי לכם: אל יכנסו מתלמידי ר"מ לכאן, מפני שקנתרנים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא לקפחני בהלכות הם באים? וכי אשה בעזרה מנין!

אמר ר' יוסי, יאמרו: מאיר שכב, יהודה כעס, יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה! וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעזרה? ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושיה בעזרה? ועוד, דחקה ונכנסה, מאי?

1b. Tosafot Kiddushin (52b), *s.v. viKhi*

תוספות מסכת קידושין דף נב עמוד ב ד"ה וכי

What would a woman be doing in the Courtyard? - Rashi explains that a woman cannot enter the Courtyard, as we taught in the first chapter of Kelim. And he was not careful, because we have never found in any place that women are forbidden to enter the Courtyard. For in the first chapter of Kelim the mishna states.. and it does not state that women may not enter the Courtyard… And moreover, a sotah and a female nazir would enter the Courtyard to do the waving. Therefore, it seems to me that the question "What would a woman be doing in the courtyard," means – behold it is rare for her to enter there

וכי אשה בעזרה מנין - פי' הקונטרס דאין אשה נכנסת בעזרה כדתנן פ"ק דכלים ולא דק דלא אשכחן בשום דוכתא דנשים אסורות ליכנס בעזרה שהרי בפרק קמא דכלים תנן... ולא קתני נשים שאין נכנסות שם ועוד תנן בפרק כל הפסולין (זבחים דף לא:) שהשחיטה כשרה בנשים א"כ יכולה ליכנס בעזרה ועוד הרי סוטה ונזירה נכנסות בעזרה להניף לכך נראה לי וכי אשה בעזרה להתקדש מנין הרי אין רגילות שתכנס לשם כדי להתקדש שהרי בזיון הוא ומילתא דלא שכיחא היא ולא איירי תנא מזה.

2. Sifra, Parsha 2 (cited in Hagiga 16b)

ספרא - פרשה ב (הובא בחגיגה (טז:))

The sons of Israel lay on the hands but the daughters of Israel do not lay on the hands. R. Jose and R. Simeon say:

בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות, רבי יוסי ורבי שמעון אומרים הנשים סומכות

רשות, אמר רבי יוסי אמר לי אבא אלעזר היה לנו עגל זבחי שלמים והוצאנוהו לעזרת הנשים וסמכו עליו הנשים לא מפני שהסמיכה בנשים אלא מפני נחת רוח של נשים

The daughters of Israel lay on the hands optionally. R. Jose said: Abba Eleazar told me: Once we had a calf which was a peace-sacrifice, and we brought it to the Women's Court, and women laid the hands on it — not that the laying on of the hands has to be done by women, but for the sake of giving [spiritual] satisfaction to women.

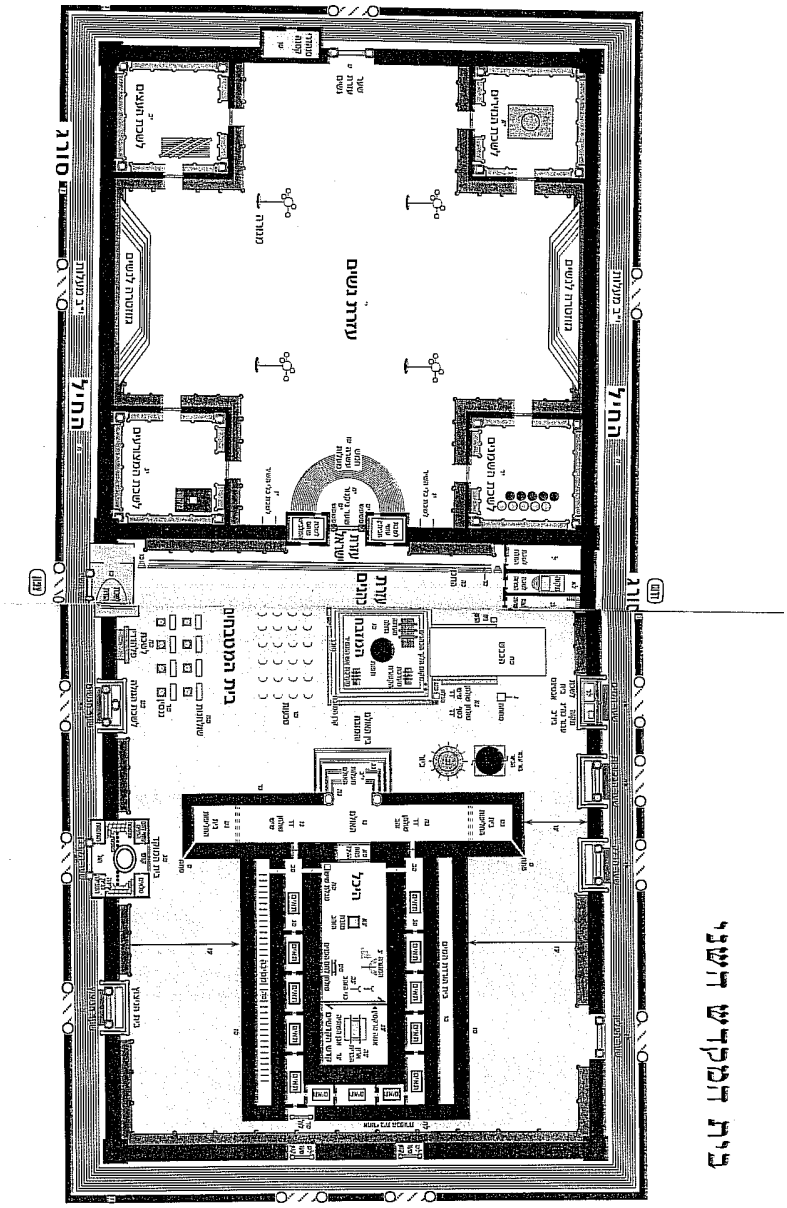

3. Rav Abraham Isaac Kook, responsum quoted in *The Sanctity of the Synagogue*, Baruch Litvin, ed., pp. 98-100.

According to the Talmud (Megillah 29a) synagogues are to be looked upon as sacred Temples-in-miniature. It is, therefore, our duty to exalt them to the same level of holiness as our Holy Temple (may it be rebuilt soon in our day). Indeed, our fathers, in establishing two separate divisions for men and women in the House of Prayer thereby continued the system inaugurated in the Temple….

Our holy forefathers accepted this custom as a duty to be adhered to in the present day Temples-in-miniature – our Houses of Worship. It is absolutely unthinkable to introduce any changes in the sacred customs our fathers established. And how especially important is it to follow religiously our ancestral customs concerning the principles of the sanctity of our synagogues, the symbols of our Holy Temple…

We reiterate as strongly as possible: mixed seating the synagogue during hours of prayer is a matter proscribed by Mosaic Law. It is a denial of our Torah principles for a Jew to join a congregation guilty of such breaches of Mosaic Law. Nay, it is even forbidden for a Jew to enter a synagogue where such unlawful practices are current.

Some people will fallaciously arugue that the mixing of sexes… have been declared taboo only by force of custom… Were we even to grant this false premise for the sake of argument, it would not yet extenuate the gravity of the sin. For all our Talmudical authorities have declared that customs adopted by our forefathers are to be considered as integral parts of our Torah Laws, and anyone who trifles or tampers with them is a violator of Torah, pure and simple.

4. Bavli Sukkah (51b) – (52a)

"At the conclusion of the first festival day…" - What was the "great enactment"? — R. Eleazar replied, As that of which we have learnt. Originally [the walls of the Court of the Women] were smooth, but [later the Court] was surrounded with a gallery, and it was enacted that the women should sit above and the men below.

Our Rabbis have taught, Originally the women used to sit within [the Court of the Women] while the men were without, but as this caused levity, it was instituted that the women should sit without and the men within. As this, however, still led to levity, it was instituted that the women should sit above and the men below.

But how could they do so? Is it not written, "All this [do I give thee] in writing as the Lord hath made me wise by His hand upon me" (Divrei HaYimim 1:28)? **[52b]** Rab answered, They found a Scriptural verse and expounded it: "And the land shall mourn, every family apart; the family of the house of David apart, and their wives apart." (Zechrya 12). Is it not, they said, *an a fortiori* argument? If in the future when they will be engaged in mourning and the Evil Inclination will have no power over them, the Torah nevertheless says, men separately and women separately, how much more so now when they are engaged in rejoicing and the Evil Inclination has sway over them.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף (נא:)-(נב.)

במוצאי יום טוב כו'. מאי תיקון גדול? - אמר רבי אלעזר: כאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפוה גזוזטרא, והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.

תנו רבנן: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מבפנים. ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.

היכי עביד הכי? והכתיב)דברי הימים א כח(הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל! - אמר רב: קרא אשכחו ודרוש,)זכריה יב(**[נב.]** וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד. אמרו: והלא דברים קל וחומר. ומה לעתיד לבא - שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם - אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, עכשיו שעסוקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם - על אחת כמה וכמה.

5. Hatam Sofer, Responsa, Additions, no. 190

Rabbi Moses Sofer 1762-1839, Rabbi of Pressburg, Moravia.

And the reason for this (separation of men and women during prayer) is that we believe that any prayer or praise or thanksgiving (to God) - in which the thoughts of it is mixed any sexual thoughts – even regarding a man's own wife – will not rise up to the heights in front of God and will not be accepted by God. It is for this reason that we separate women apart from men in the synagogue, so that the men should not come to have any sexual thoughts at the time of prayer, as a result of which the prayer would be rejected – God forbid!. We learn this principle from the Rejoicing of the Water Drawing…

שו"ת חתם סופר השמטות ק"צ

והטעם לזה כי אנו מאמינים שכל תפלה או שבח והודאה שמתערב במחשבה ההיא שום הרהור אפי' באשתו לא תעלה במעלות לפני הי"ת ולא תקובל לפניו ומפני זה אנו מפרישי' הנשי' מן האנשים בבה"כ בפ"ע שלא יבאו לידי הרהור בשעת תפלה ותהי' תפלה נדחית רחמנא לצלן ויצא לנו זה משמחת בית השואבה...

6. Iggrot Moshe, R. Moshe Feinstein, OH 1:39

Regarding the *mechitza* that is required in the synagogue between men and women and its height. 1947.

Behold, regarding the law itself that even if men are on one side and women are on the other side, they are forbidden to be without a *mechitza* – this is, in my opinion, a Biblical law. And the proof is from Sukkah (51b)…

What emerges from this is that in the synagogues where men and women gather to pray, it is ideal to have a balcony where the women will be above the men. If, for some reason, it is difficult to make a balcony, then one must make a real mechitza, in such a way that it will prevent levity. It is not sufficient that it be considered a *mechitza* for other matters… Thus, it is not sufficient to make a *mechitza* of 10 *tfachim* (approximately 30-36 inches) from the ground, for that is meaningless from the perspective of the concern of levity. For behold, (in such a case) they can talk and have extended conversations with the women without any difficulty, and they can even touch, and there is no greater levity than this. It would be considered like they are actually mixed and forbidden Biblically…. Rather one must make a *mechitza* that is high enough to prevent things leading to levity…

Thus, what seems logical in my humble opinion is that it would suffice to have a mechitza that reaches to the shoulders, for we have shown that the mechitza is not about a concern of gazing (at the women), as I have written above… and that is a height of 3 *amot* which is 18 *tfachim* (approximately 54-60 inches).

אגרות משה חלק או"ח א סימן לט

בענין המחיצה שצריך להיות בביהכ"נ בין אנשים לנשים ושיעור גובהה כ"ב טבת תש"ו (1947)...

והנה עצם הדין שאף אם האנשים הם בצד אחד והנשים בצד אחר אסורין הן להיות בלא מחיצה הוא לע"ד דינא דאורייתא. וראיה מסוכה דף נ"א...

היוצא מזה גם בבתי כנסיות שמתקבצין שם אנשים ונשים להתפלל טוב יותר לעשות גזוזטרא שהנשים יהיו למעלה, ואם מאיזה טעם קשה לעשות גזוזטרא צריכים לעשות מחיצה ממש כזו שתמנע מלבוא לידי קלות ראש ולא סגי במה שנחשבה מחיצה לכל דבר ... ולכן לא סגי גם במחיצה של עשרה טפחים מן הקרקע שאינה כלום לענין קלות ראש שהרי יכולים לדבר ולהרבות שיחה עם הנשים בלי שום קושי וליגע בידיהם ואין לך קלות ראש גדולה מזו ונחשבו כמעורבין ממש ואסור מדאורייתא ... אלא צריכים לעשות מחיצה גבוהה במדה כזו שלא יבואו לידי קלות ראש

אבל מסתבר לע"ד שסגי במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים, דהרי חזינן שהמחיצה אינה מצד איסור הסתכלות כדכתבתי לעיל... והוא גובה ג' אמות שהן י"ח טפחים...

7. Sridei Aish, R. Yaakov Yechiel Weinberg, no. 8

1958. Montreux, Switzerland.

Regarding the height of the *mechitza* a debate has started in America. R. Moshe Feinstein, a great *gaon* and expert in halakhic rulings, has ruled that it is sufficient to have a *mechitza* that is 18 *tfachim*, just below the shoulders, so that men and women should not come to talk to each other and thus come to a situation of levity. Even though they can see each other it is permissible. And he pointed to Rambam in Laws of the Temple 5:9, who gives the reason of the prohibition (and the Rejoicing of the Water Drawing) that they should not intermingle…

Opposite him has come out the Satmar Rebbe and with him all the Hungarian rabbis, and they have forbidden such a *mechitza*, and they have ruled that a *mechitza* needs to be higher than the top of the heads. They pointed to Rambam in his Commentary to the Mishnah, chapter 5 in Sukkah, that the prohibition is that the men should not look at the women.

To me the position of Rav Moshe Feinstein appears more correct…

However, the Hungarian rabbis are very strict in this matter and demand that the *mechitza* be over the heads of the women. They go even further and demand that if the synagogue does not have such a *mechitza* that it is forbidden to pray there, and it is forbidden for women to go to such a synagogue to pray, and it is better that they stay at home. Certainly their intention is for the best, to preserve the standards of modesty as they were practiced in earlier generations. However, in our time the circumstances have changed, and if women were to stay at home and not come to the synagogue, they would completely forget their Judaism. And it most certainly is forbidden to reject them and to distance them because of excessive stringencies that have no solid foundation in the Talmud and decisors.

8. Bnei Banim, R. Yehudah Herzl Henkin, 1:1

… I see that the question regarding the *mechitza* in the synagogue if it has to create a separate domain is not dealt with at all in the decisors. However, this is nothing to be astonished about, for behold the entire issue of the *mechitza* in the women's section is not mentioned in the Rishonim and it is only in the last few generations that it has been discussed, to respond to those who are looking to tear down the *mechitza* in particular, and the Jewish religion in general…

Rambam in his Commentary to the Mishnah wrote as above. However, in his Mishneh Torah he did not mention

שרידי אש חלק א סימן ח עמוד יט

י"ג בתמוז...תשכ"א, מונטרה

ובדבר שיעור גובה המחיצה, נולדה מחלוקת באמריקה. הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א, גאון גדול ומובהק בהוראה, פסק שדי אם המחיצה גבוהה י"ח טפחים, למטה מהכתפיים, כדי שלא יבואו האנשים והנשים לדבר זע"ז ולבוא ע"י כך לקלות ראש, ואעפ"י שיכולים להסתכל. מ"מ מותר, והראה לרמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ה ה"ט, שעיקר טעם האיסור שלא להתערב זה בזה.

וכנגדו יצא האדמו"ר מסאטמאר ועמו כל רבני אונגארן ואסרו מחיצה כזו, ופסקו שהמחיצה צריכה להיות גבוהה מעל הראשים, ואף הם הורו על מה שכתב הרמב"ם בפירושו לפ"ה ממס' סוכה, שהאיסור הוא שלא יסתכלו האנשים בנשים

ולי נראים יותר דברי הגאון רמ"פ שליט"א....

אמנם רבני אונגארן מחמירים מאוד ודורשים שהמחיצה תהי' גבוהה למעלה מראשי הנשים, ועוד מרחיקים ללכת ודורשים שבאם אין בביהכ"נ מחיצה כזו אסור להתפלל שם, ואסור לנשים לבוא ולהתפלל ומוטב שישארו בבתיהם. וודאי שכוונתם לטובה, לשמור על הצניעות כפי שהיתה נהוגה בדורות הקודמים, אבל בזמננו נשתנה המצב ונשתנו הטבעים, והנשים אם תשארנה בבית ולא תבואנה לביהכ"נ תשתכח מהם תורת היהדות לגמרי, ובוודאי שאסור להדיחן ולהרחיקן בגלל חומרא יתירה שאין לה יסוד מוצק בש"ס ופוסקים.

שו"ת במי במים א:א'

... ראיתי ששאלה זו של מחיצה בבית הכנסת האם צריכה דין מבדלת רשות אינה נדונה כלל ועיקר בין הפוסקים, ואולם גם על זה אין לתמוה, שהרי כל ענין מחיצת עזרת נשים לא נזכר בדברי הראשונים ורק בדורות האחרונים ממש דנו בו להשיב על המהרסים את המחיצה בפרט ודת יהודית בכלל...

הרמב"ם בפרוש המשנה הנזכר כתב כנ"ל אולם במשנה תורה לא הזכיר ענין שלא יסתכלו, אלא בהלכות לולב פרק ח' הלכה י"ב כתב כדי שלא

that they should not see. Rather, in his laws of Lulav 8:12 he wrote "so that they should not intermingle with one another." And in Laws of the Temple 5:9, he wrote "so that they should not be intermixed."

… From the Mishneh Torah is not implied that anything more than a *mechitza* of 10 *tfachim* is needed, and to delineate a separate domain, as it appears from the Laws of *Tzaraat*. And this has nothing to do with concerns of seeing (one another).

יתערבו אלו עם אלו, ובהלכות בית הבחירה פרק ה' הלכה ט' כתב כדי שלא יהיו מעורבבין...

... שממשנה תורה לא משתמע יותר ממחיצת י' טפחים ושנוי רשות כמו שנראה מהלכות טומאת צרעת דאין זה ענין למניעת הסתכלות...

II. Women as Part of the Tzibbur

9. Avnei Yashfe - Laws of Prayer. R. Pesach Feinhandler, 16:6

Some say that wherever it is mentioned that there is a benefit to pray with the congregation, in such cases regarding women such prayer is in the category of "desirable but not obligatory," since she is not obligated in communal prayer. But, since such communal prayer is desirable, she can be lenient (with other matters) when necessary to allow herself to pray with the congregation. So, for example, she is allowed to skip Psukei DiZimra to enable herself to pray with the congregation[12].

And some say that a woman has no place in communal prayer, and therefore she cannot be lenient (about other matters) to allow herself to pray with the congregation[13].

---

[12] So rule a one great sage… And such is the opinion of my master and teacher, the great sage Rav Shmuel HaLevi Vozner, shlit"a, who said that it is permissible for a woman to skip Psukei DiZimra in order that she can pray with the congregation, and the reason is as mentioned above…

[13] Such is the opinion of the great sage the Gaon R. Shlomo Zalman Aurbach, shlit"a. And it appears to me that his reason is that given that a woman does not count towards a *minyan*, and it is also forbidden for her to be present in the area (lit., between the *mechitzot*) where the men are present, from this it is evident that the Rabbis did not establish for her the institution of communal prayer… But regarding communal prayer, this is a matter of gathering with the congregation, and this is not relevant for women.

אבני ישפה, הלכות תפילה, הר' פסח פיינהמדלר, פרק ט"ז, אות ו'

יש אומרים שכל מקום שמוזכר שיש עדיפות כדי להתפלל בציבור, עבור האשה הדבר בגדר רצוי ולא חובה כיון שאינה מחויבת בתפילה בציבור. אבל כיון שהדבר רצוי היא יכולה גם להקל היכן שצריך כדי שתוכל להתפלל בציבור, וכגון שרשאית לדלג בפסוקי דזמרה כדי להספיק להתפלל עם הציבור[12].

ויש אומרים שאין לאשה שום ענין בתפילה בציבור, ולכן גם אין לה להקל כדי להתפלל בציבור[13].

---

[12] כן פסק גאון א' שליט"א... וכן דעת מו"ר הגאון הגדול הרב שמואל הלוי ואזנר שליט"א שאמר שמותר לאשה לדלג פסוקי דזמרה כדי להתפלל בציבור, והטעם בוא כנ"ל, ע"כ...

[13] כן דעת הגאון הגדול הגרש"ז אויערבך שליט"א. ונראה לי טעמו משום שאין האשה מצטרפת למנין, וגם אסור לה להמצא בתוך המחיצות שנמצאים שם הגברים, וא"כ מוכח שלא תקנו עבורה תפילה בציבור... אבל תפילה בציבור הוא ענין של התכנסות עם הציבור וזה לא שייך בנשים.

10. Reshimat Shiurim – Rav Yosef Dov HaLevi Soloveitchik, Sukkah (38a), p. 183

And it seems correct to say that when men make a *zimmun* of men – when there are three men – and a woman is sitting and answering to their *zimmun*, then she is

רשימת שיעורים של הגר' יוסף דב סולוביציק, סוכה (לח.), ע' קפג

ונראה לומר שכשאנשים מזמנים לעצמם – כשיש שלשה אנשים – ואשה יושבת ועונה להם הרי היא נכללת בכלל חברותם. אשה

included in their group. A woman does not count towards the three that validate and obligated a *zimmun* of men, and therefore she cannot be the *zimmun* leader for men. But in a place where three men are making a *zimmun*, a woman can join with the *zimmun* group, and the man leading the *zimmun* is able to discharge her obligation.

אינה עולה למנין שלשה המכשיר והמחייב זמון של אנשים ולכן אינה יכולה להיות המזמנת של האנשים. אבל במקום של שלשה אנשים מזמנים, אשה מצטרפת לחבורת הזמון והאיש המזמן שפיר יכול להוציאה.

The same holds true in regards to prayer. A woman is part of the community and the *shaliach tzibbur* can discharge her obligation of prayer. Although she is not counted towards the *minyan* of ten which obligates and validates and communal prayer. A proof to this – that a woman is part of the *tzibbur* for prayer although she does not count towards the *minyan* of 10, is from the law in the Mishna that women can get called up for an *aliyah* to the Torah. From this it seems that a woman is part of the *tzibbur* that reads from the Torah, because for the reading of the Torah one needs the *olim* to come from the *tzibbur*. The law regarding women in these matters is that she cannot establish the *minyan* that obligates and validates the (public) prayer or the Torah reading etc. or to be a *shaliach tzibbur* to discharge the obligation of the masses for prayer, or to be the *zimmun* leader to discharge men. Nevertheless, when there is a *minyan* of men, a woman also joins with them to be a part of the unit of the *tzibbur* and the *shaliach tzibbur* can discharge her obligation (for her).

וה"ה בתפילה – אשה בכלל הציבור והש"ץ יכול להוציאה בתפלה – אע"פ שאינה במנין העשרה המחייב והמכשיר את תפילת הציבור. ראייה לכך שהאישה הוי חלק של הציבור לתפלה אע"פ שאינה עולה למנין עשרה, מדין המשנה דנשים עולות לקריאת התורה. משמע שאשה חלק מהציבור הקוראים בתורה, שלקה"ת צריכים עולים לעלות מהציבור. ההלכה של נשים בענינים אלו היא שאינן יכולות לקבוע את המנין המחייב והמכשיר את התפילה או את קה"ת וכו' ולהיות ש"ץ להוציא את הרבים בתפילה או המזמן להוציא את האנשים. אעפ"כ כשיש מנין אנשים גם אשה מצטרפת עמהם לחפצא של הצבור המתפלל והש"ץ מוציאתה...

11. *Tzi'ee Lakh bi'Ikvei haTzoan*, Rabbi Schachter

(Regarding women's *minyan*im)
The Mitzvot are not in their Completeness.
In Shulkhan Arukh OH (55:1) it is stated clearly that women do not constitute part of the *minyan* of ten for all things which are *davar she'bikdusha*. The source of this is the Gemara Berakhot (45b)… Thus, when they make a *minyan* for themselves for prayer and for Torah reading, they are not allowed to say Kaddish or Kedusha or Barchu. Similarly, they do not have a repetition of the Shmoneh Esrei. Now, were they to pray in the standard synagogue they would fulfill the mitzvah of prayer in its completeness – with all of the above components – and when they make a *minyan* for themselves, they detract and diminish from the fulfillment of their prayers.

"צאי לך בעקבי הצאן," הרב שכטר

המצוות הן שלא בשלמותן.
בשו"ע או"ח (ס' נ"ה ס"א) מבואר להדיא שאין הנשים מצטרפות למנין עשרה לכל דבר שבקדושה, ומקור הדין הוה מהגמ' ברכות (מה:)... וממילא, כשעושות מנין לעצמן לתפילה ולקרה"ת, הרי אינן רשאות לומר קדיש וקדושה וברכו, וכן אין להן חזרת הש"ץ, ואילו היו מתפללות בביהכ"נ הרגיל, היו מקיימות מצות התפילה בשלמותה – עם כל הנ"ל, ובמה שעושות "מניין" לעצמן, הרי הן מחסרות ומגרעות בקיום התפילה שלהן.

12. Responsa Bnei Banim, 1:5

… It is not clear to me what you wrote regarding mothers whose soul desires to come to pray, and thus they bring with them their children who are disruptive. That (according to you) this is an error on their part (to come to the synagogue), because it was for this reason that the Torah exempted women from time-bound *mitzvot*. Now, if your intent is that women are exempt from regular prayer and that it is a time-bound mitzvah, this is not the case…

שו"ת בני בנים, א:ה

... לא ברור לי מה שכתב כבודו שבאשר לאמהות שחושקות נפשן להתפלל ועל כן מביאות שם את הילדים שמפריעים, טעות היא בידן כי עבור זה פטרה התורה נשים ממצות עשה שהזמן גרמא עכ"ל. אם כוונתו שנשים פטורות מתפלה סדורה וההיא מצות עשה דרבנן שהזמן גרמא, זה אינו...

ואם כוונתו שהתורה פטרה אותן ממצות עשה שהזמן גרמא כדי שתוכלנה להתעסק עם הטף ומזה תלמדנה שאין יעוד שלהן לבוא לבית הכנסת דוקא ויכולות להתפלל בבית... כשלעצמי אני סבור שכיון שנשים היום יוצאות לכל דבר הלואי שתצאנה לבתי כנסת ומקומות של קדושה... וראוי לעודדן לבוא לבית הכנסת...

ואם חושקות נפשן לבוא לבית הכנסת אזי צריך להתיחס לזה בכובד... ומבואר שכל שרבות באות יש עגמת נפש לבודדות להשאר בחוץ, וכל שבת אצלכם היא כזה, לכן לדעתי ראוי לסדר תורנות שמירת התינוקות כדי לאפשר לאמהות לבוא לבית הכנסת.

And if it was your intent that the Torah exempted them from time-bound mitzvot so that they could devote themselves to the children, and from this principle we should learn that it is not their calling to come specifically to the synagogue, and that they can just pray at home… I personally (do not agree and) am of the opinion that since women nowadays go outside of the home for all matters, then how ideal would it be if they were to go to the synagogues and places of sanctity… And it is proper to encourage them to come to synagogue…

If their souls yearn to come to the synagogue, then this should be treated with respect…. And it is evident that if many (women) are coming there, that there is anguish for the few are left alone outside. And this is the situation every Shabbat in your synagogue. Thus, in my opinion, it is fitting to make a childcare rotation to enable mothers to come to the synagogue.

III. The Women's Section – A Part of the Synagogue?

13. Responsa Divrei Chaim, OH 2:14

Rabbi Chaim ben Rabbi Aryeh Leib Halberstam, 1793-1876, Chassidic Rebbe in Sanz.

שו"ת דברי חיים אורח חיים ב:יד

הרמב"ן ז"ל כתב דבית הכנסת אין בו משום קדושה ורק משום ביזוי מצוה... דבית הכנסת עשו אותה כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנזרקין לאחר מצותן ובזמן מצוה יש בהם קדושה של כבוד...

אך הר"ן ז"ל כתב ... וז"ל שם ואין דבריו ברורים אצלי כו' לפיכך נראה לי דבית הכנסת... כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם...

Ramban wrote that a synagogue does not have any intrinsic sanctity and there is only the concern of degrading a mitzvah… They made the synagogue like other mitzvah objects, like a *sukkah* or a *lulav*, that can be discarded after the mitzvah is completed, and during the time of the mitzvah there is only sanctity insofar as we must treat it with respect…

However, Ran wrote.. "His words do not appear correct to me… Therefore it seems to me that a synagogue… since it is primarily made to say in it *devarim she'bikdusha*, matters of sanctity, the Sages placed on it a rabbinic sanctity…

14. Responsa Torat Chesed, OH 4

Shneir Zalman Prakdin, 1830-1902, Lublin.

שו"ת תורת חסד, או"ח ס' ד'

והרי אף בביהמ"ק עזרת ישראל מקודשת יותר מעז"נ כמבואר במשנה (פ"ק דכלים משנה ח') ומכש"כ בביהכ"נ דקדושתו הוא משום שעיקרו עשוי לומר בו כל דבר שבקדושה ומקום מיוחד לתפילת הציבור. משא"כ בעז"נ אף שהנשים מתפללות בו והן חייבות ג"כ בתפלה מ"מ כיון שהן אינן בני צירוף לעשרה י"ל דלא חשיב תפילת הציבור רק כמו תפילת יחיד שמתפללות כאו"א. ואף שהן ג"כ יכולות לענות קדושה וברכו עם הציבור... מ"מ קדושת ביהכנ"ס

And if it was your intent that the Torah exempted them from time-bound mitzvot so that they could devote themselves to the children, and from this principle we should learn that it is not their calling to come specifically to the synagogue, and that they can just pray at home… I personally (do not agree and) am of the opinion that since women nowadays go outside of the home for all matters, then how ideal would it be if they were to go to the synagogues and places of sanctity… And it is proper to encourage them to come to synagogue…

If their souls yearn to come to the synagogue, then this should be treated with respect…. And it is evident that if many (women) are coming there, that there is anguish for the few are left alone outside. And this is the situation every Shabbat in your synagogue. Thus, in my opinion, it is fitting to make a childcare rotation to enable mothers to come to the synagogue.

Behold, even in the Temple the Courtyard of Israelites is more sanctified than the Women's Courtyard, as is spelled out in the Mishna (Kelim 1:8), how much more so is this the case regarding a synagogue, the sanctity of which is because it is made for all *davar she'bikdusha* to be said in it and that it is a designated place for communal prayer. All of which is not the case regarding the *ezrat nashim*, even though women pray there and they are also obligated in prayer, nevertheless, since they do not count towards the 10 (of a *minyan*), it appears that their prayer does not count as (part of the) communal prayer, but, rather, it is like an individual prayer that each (woman) is praying. Although they can also

answer *kedusha* and *barchu* with the congregation… nevertheless, the sanctity of the synagogue of men is greater than it (the *ezrat nashim*), as has been explained. Thus, we cannot allow for one to destroy a wall of the men's section (lit., synagogue) in order to make an improvement on the *ezrat nashim*.

של אנשים גדולה ממנה כמבואר. וממילא אין להתיר לסתור בכותל ביהכנ"ס של אנשים בשביל שיהיה תיקון להע"נ.

15. Beit Shlomo, OH, 21

בית שלמה חלק אורח חיים סימן כא

R. Shlomo b. R. Ya'akov Dreamer, 1800-1873. Hassid of R. Yisrael of Ruzine and rabbi of Skola

In addition, there is another reason to be strict in our case, since they want to make change the thick wall (of the men's section) into a thin wall (for the sake of the adjoining women's section). In such a case, the place of part of the thickness of the wall will now be included in the *ezrat nashim*… If such is the case, we have another reason to be strict, since the decisors compare the sanctity of the synagogue to that of the Temple, and regarding the Temple and Jerusalem it is stated in the Mishna (Pesachim): "The windows and the thickness of the wall have the sanctity of the interior section." Thus, it is forbidden to lower the sanctity of the place of the wall from the high level of sanctity that it had on the status of the sanctity of a synagogue, to a lower sanctity, that of an *ezrat nashim.*

והנה בר מן דין יש סניף להחמיר בנידון דידן. דכיון שרוצים לעשות כעת במקום הכותל העבה כותל דקה. א"כ יכניסו מקום עובי כותל הראשונה לתוך חלל עזרת נשים...וא"כ הוא, יש לנו עוד חומרא נוספת מצד אחר, דכיון דהפוסקים מדמי קדושת בית הכנסת לקדושת המקדש, ובקדושת העזרה וירושלים תנן (סוף פרק כיצד צולין) החלונות ועובי החומה כלפנים. וא"כ אסור להוריד מקום הכותל מקדושה חמורה שהיה עליה דין קדושת בית הכנסת לקדושת קלה של עזרת נשים.

16. Chakmat Adam, 86:15

חכמת אדם ס' פ"ו אות ט"ו

R. Avraham b. R. Yechiel Michel Danziger, 1748-1820, Vilna. Student of R. Yechezkel Landau, author of the Noda BiYehudah

One who destroys even one stone in a destructive manner from the altar or from the Temple gets lashes… Thus, it is forbidden to destroy even one stone from a synagogue and from a study hall in a destructive manner, but it is permissible to do so in a constructive fashion… And it seems to be that it is forbidden to destroy a wall of a synagogue to make windows for the *ezrat nashim* because the *ezrat nashim* does not have the sanctity of the synagogue at all…

הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח ומן המקדש לוקה... ולכן אסור לנתוץ אבן אחת מבית הכנסת ובית המדרש דרך השחתה אבל דרך תיקון מותר... ונראה לי דאסור לסתור כותל בית הכנסת לעשות חלונות לעזרת נשים דעזרת נשים אין בו קדושת בית הכנסת כלל...

17. Arukh HaShulkhan, OH, 154

ערוך השולחן או"ח סימן קנד

The courtyards of a synagogue do not have the law of the sanctity of the synagogue, even if people pray in them occasionally, but if people pray in them regularly, they have the sanctity of the synagogue. Similarly, the *ezrat nashim* has the sanctity of the synagogue since women pray there…

העזרות של בהכ"נ אין להם דין קדושת בהכ"נ אפילו מתפללין בהם באקראי אבל אם מתפללין שם תמיד יש עליה קדושת בהכ"נ וכן בהכ"נ של נשים יש עליה קדושת בכה"נ כיון שהנשים מתפללות שם...

18. *Ha'Elef liKha Shlomo*, OH 76

שו"ת האלף לך שלמה חלק או"ח ס' עו

Rabbi Solomon ben Judah Aaron Kluger 1785-1869, Brody.

For to make an *ezrat nashim* from a place where men pray would be a lowering of its sanctity… and how could anyone think to say that it would not be a lowering of sanctity, to make from a place of prayer for men into a place of prayer for women. For in men's prayer we are *pores* over the Shema, and say *kedusha* and *barchu* and repeat the Shmoneh Esrei out loud during the repetition, and none of this takes place in women's prayer. There are also a number of mitzvot, such as Shema, that women are exempt from… Also regarding Ma'ariv, for the most part women do not come to pray and men pray with a *tzibbur*. There is also the Torah reading, that a number of men make a blessing over it and women do not… And see Kelim 1:8 where it lists the ten levels of sanctity and it lists the Women's Courtyard and afterwards, on a higher level, it lists the Israelite Courtyard… And it is known what the Rabbis have said, that the place does not honor the man, etc. Thus, certainly men are better than women, for we say the blessing every day, "That You have not made me a woman." Thus it is obvious that such a change would be a lowering of the sanctity.

כי לעשות ממקום שמתפללין שם אנשים לעשות ממנו עזרת נשים הוי הורדה מקדושה... ואיך יעלה לומר דאין זה הורדה מקדושה לעשות מבית התפלה לזכרים בית תפלה לנקבות דבתפלת אנשים פורסים על שמע ואומרים קדושה וברכו ותפלה בקו"ר בחזרת התפלה וכ"ז אינו בנשים גם יש כמה מצות כגון ק"ש נשים פטורות ... גם בערבית ע"פ רוב אין באים נשים ואנשים מתפללים בצבור גם יש קה"ת וכמה אנשים מברכים עליו מה שאין בנשים... ועיין פ"א דכלים משנה ח' דמונה עשר קדושות ומונה עזרת נשים ואח"כ למעלה ממנו עזרת ישראל... גם ידוע משאחז"ל דלא המקום מכבד את האדם... וא"כ ודאי הזכרים עדיפי מנשים דהרי מברכין בכל יום שלא עשני אשה לכך פשוט דהוי הורדה.

19. Responsa Shoel uMayshiv I, 2:22.

Rabbi Joseph Saul Nathanson 1810-1875, Rabbi of Lvov (Lemberg).

Behold that author is going according to his opinion that a synagogue for women does not have any sanctity, but I have already written that what he inferred from the language of Maharit is incorrect. A synagogue for women also has sanctity, for behold women are obligated in prayer, as is stated in siman 106… So to take away some of the space of the *beit hamidrash* to make a place for women to pray – I do not see any prohibition in this. To the contrary, in my opinion it is a big *mitzvah*. For our eyes see that in the synagogue in the winter it is impossible to pray because of the cold. Therefore, [if things are left as they are,] it will almost turn into a situation where women won't pray at all even on Shabbat, and the prayer of women will be forgotten. For the women who are delicate will not be able to withstand the cold. Thus, it is proper and fitting to make for them a synagogue that it should be warm for them, or to ensure that the stove pipes in heat to them, so that they can pray. And in our great iniquity, the people have gone astray, and men act disrespectfully towards prayer. And If women do not uphold the care of the synagogue and the *beit hamidrash*, there will not be candles or any of the necessities of the synagogue. The Rabbis have already said that in the merit of righteous women we were redeemed. Thus, it is fitting and proper to make for them a place to pray.

Moreover, they will attend to their children who, in our great iniquity, go astray, and they will teach them to pray. God already told Moshe to accept the mirrors of the women, and he did not degrade or despise their offering. How much more so now that it is already done.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה א ב:כב

הנה אזל לשיטתי' דס"ל דבהכ"נ של נשים אין בו שום קדושה אבל כבר כתבתי שמה שהוציא מלשון המהרי"ט ז"א דבהכ"נ של נשים מקרי ג"כ קדושה דבאמת נשים חייבות בתפלה כמבואר סי' ק"ו... אבל לגרע מעט מבהמ"ד לעשות מקום לתפלת נשים איני רואה שום איסור בזה ואדרבה לדעתי הוא מצוה גדולה משום שעינינו הרואות שבבהכ"נ בימות החורף א"א להתפלל כלל מפני הצינה וא"כ כמעט אשר לא יתפללו נשים כלל אף בשבתות וכמעט נשתכח תפלת נשים כי הנשים רכות וענוגות א"א להם לעמוד בקור וראוי ונכון לעשות להם בהכ"נ שיהיו להם חם או שהתנור יכנס גם להם חמום כדי שיוכלו להתפלל ובעוה"ר נתפרץ העם מאד והאנשים מזלזלים בתפלה ואם אין נשים מחזיקות צרכי בהכ"נ ובהמ"ד לא יהי' נרות וכל צרכי בהכ"נ וכבר אמרו בזכות נשים צדקניות שבדור נגאלו וא"כ מהראוי ונכון שנעשה להם מקום להתפלל

ומה גם שישגיחו על הילדים שלהם שבעוה"ר יוצאים לתרבות רעה והם ילמדו להם שיתפללו וכבר צוה הקב"ה למשה שיקבל מראות הצובאות ולא בזה ולא שקץ אותם ובפרט שכבר עשו

ומ"ש מעלתו מאויר העזרה שהוא כעזרה וכן עובי הכותל כ"ז אין ענינו לכאן שבאמת עזרת נשים יש לו ג"כ קדושה והרי במקדש הי' עזרת נשים אף כי במקדש מעט ועכ"פ מותר לשנות ולא מקרי מוריד מקדושה כל שחל על איזה קדושה

What you wrote regarding the air of the Courtyard, which is like the Courtyard itself, and so regarding the thickness of the wall, is not relevant here. For in truth the *ezrat nashim* also has sanctity. Behold, in the Temple there was an *ezrat nashim*, and so in our Temple-in-miniature. Regardless, it is permissible to change the use, and it is not considered lowering its sanctity, since it has some sanctity.

20. Responsa Tzitz Eliezer, 12:14

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן יד

Regarding the *gabbaim* who, on their own authority, went a built a bathroom for women in part of the women's section…

ע"ד גבאי בית כנסת שעשו על דעת עצמם ובנו ביה"כ =בית הכסא= לנשים בחלק מעזרת נשים…

(1) The first proof against this is the Pri Migadim who wrote that [not only in the men's section, but] also in the *ezrat nashim* where women pray it is forbidden to slaughter animals… He wrote even more strongly in his book Rosh Yosef: "It would appear that in the *ezrat nashim* one should be just as strict as regarding the synagogue itself." And one can infer from this that he is of the opinion that in all respects the sanctity of the *ezrat nashim* is similar to that of the synagogue itself…

(א) ראש דבר... מפרי מגדים ז"ל...וכותב דגם בעזרת נשים שמתפללין שם אסור לשחוט מכיון דגנאי טובא הוי... וביותר חומרא מבאר זאת הפרמ"ג בספרו ראש יוסף על מגילה ד' כ"ח ע"ב, דשם כותב בלשון, דיראה דבעזרת נשים יש להחמיר כמו בבית הכנסת גופא ע"ש, וניתן לדייק מזה דס"ל דבכלל קדושת עזרת נשים דומה בקדושתה ממש כמו בית הכנסת גופיה....

(3) However, I have seen a contradictory source, which goes against all that we have laid out that there is sanctity to the *ezrat nashim*, and that is in Chakhmat Adam, 86…

(ג) אמנם ראה ראיתי גם ראיה שניה הסותרת את כל ההנחה האמורה שיש קדושה בעז"נ, והיא בחכמת אדם סי' פ"ו סעי' ט"ו שפוסק וז"ל...

But, after asking the proper forgiveness, the words of the Chakhmat Adam are astounding and one cannot build any law on them, according to their simple meaning. From a point of logic, simple logic dictates that it would be impossible to make such a claim regarding a place that has been designated for prayer and where women pour out their speech and supplication before the Creator of all things, and fulfill there a Biblical mitzvah – that such a place should not be defined in some way as a holy place. Thus, it makes sense that even the Chakhmat Adam did not intend to say there was no sanctity, only that its sanctity was lower than that of the synagogue for men…

אבל אחרי בקשת המחילה דברי החכ"א בזה תמוהים ואין לבנות הלכה עליהם, כפי משמעותם הפשוטה, אבע"א סברא, דהסברא הישרה נותנת לומר דלא יתכן לקבוע בכזאת על מקום שהוקבע לבית תפלה ונשים שופכים שם שיח ותחנון לפני יוצר היצירה, ומקיימות שם מצוות - תורה, שלא יקבע על זה שום שם של מקום קדוש, ומסתבר על כן יותר לומר שגם החכמ"א לא כוון לומר שאין על מקום זה כל קדושה שהיא, אלא כוונתו היתה לומר שהמקום הזה כלפי הבית כנסת של האנשים אינו גובל עם קדושתו העליונה...

And if you want from tradition – for in the vast majority of the responsa of the decisors it has been ruled the opposite of this, and such is the common practice, that we treat the place of the *ezrat nashim* as a holy place. And more than once the great decisors have allowed that the wall of a synagogue be knocked down in order to make windows for the *ezrat nashim*…

ואבע"א גמרא, כי ברובא דרובא של ספרי הפוסקים נפסק ההיפך מזה, וכן הוא גם העמא דבר, להחזיק את מקום העז"נ למקום קדוש, ולא פעם התירו גדולי המורים גם לנתוץ מכותל ביהכ"נ עבור עשיית חלונות של עז"נ וכדומה....

(7) … and women also say in it *davar she'bikldusha* and pray there, and they are obligated in prayer…

(ז) ... הרי הנשים אומרות בה דבר שבקדושה ומתפללין בה וגם הן חייבות בתפלה מדינא'...

(ט) מכל הלין יוצאת לנו ההלכה מחוורת כשמלה לענין שאילתא דנן שבלי צל של ספק הדבר ברור כשמלה שאסור לעשות מעז"נ ביהכ"ס ואין כל מקום של דיון להיתרא...

(9) From all this it can be concluded that it is as clear as day that it is forbidden to make a bathroom from a part of the women's section, and there is no basis to be lenient…

21. Responsa of Tzitz Eliezer, 9:11

שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן יא

If one can make a shortcut through the *ezrat nashim* regarding a synagogue in a hospital…

(2) However, after investigation it appears that the matter (that the *ezrat nashim*'s sanctity would not allow for this) is not so clear, as we will demonstrate that according to the vast majority of decisors the sanctity of the women's section is much less than that of the synagogue itself, and not only that, but even the very issue of whether it has any sanctity at all is in great doubt…

אם מותר לעשות קפנדריא בעזרת נשים ובמיוחד כשהנידון הוא על בית כנסת הנמצא בבנין בית חולים....

(ב) אולם אחר העיון נראה דאין הדבר כ"כ פשוט, וכפי שניווכח לדעת רובא דרובא של הפוסקים סוברים דקדושת עזרת נשים היא בהרבה יותר קטנה מקדושת בית הכנסת גופא, ולא עוד אלא דגם עצם הדבר אם עזרת נשים יש לה בכלל קדושה מוטל בספק גדול....

22. Iggrot Moshe, OH 1L51

אגרות משה אורח חיים חלק א סימן נא

Regarding making a mikveh in the *ezrat nashim* of a synagogue. 1931…

It appears to me to be lenient for three reasons. One, that even if there is not way to remove the sanctity, but behold – the prohibition is because of God's honor, because this is a place that has been sanctified for prayer and Torah. Moreover, the sanctity (of a synagogue) is only a rabbinic… And we have found that the Torah has even allowed for God's name to be erased, which is more of a disrespect for God's honor and it is a Biblical prohibition, in order to make peace between husband and wife…

בענין לעשות מקוה בעזרת נשים של בית הכנסת ז' כסלו תרצ"ב ליובאן…
והנכון לע"ד להתיר בכגון זה בג' טעמים, חדא דאף אם נימא שאין שום צד היתר לסלק הקדושה אבל הלא האיסור הוא משום כבוד ה' משום שהמקום הוא מקום מקודש לתפלה ולתורה וגם הוא רק איסור מדרבנן כדאיתא בר"ן מגילה שם, /כ"ז/ וא"כ הא מצינו גדולה מזו שהתירה תורה למחות שמו הגדול שנכתב בקדושה שהוא יותר זלזול בכבוד ה' והוא איסור דאורייתא, כדי לעשות שלום בין איש לאשתו...

23. Responsa Bnei Banim, 2:7

שו"ת בני בנים ב:ז'

However, perhaps you think that the gaon, my grandfather, allowed women to say *kaddish* in their *minyan* without 10 men. God forbid! This is not the case. Rather, in most of the synagogue in the United States there is a connection to the *minyan* from the *ezrat nashim* to the men's section. And that is in a number of ways. First, the ceiling connects them… Therefore, in a synagogue that the *mechitza* of the *ezrat nashim* does not reach the ceiling, those on either side can be counted towards the *minyan*. And this is how most synagogues in my grandfather's place were constructed… and such was the case in Russian cities, where women sat above in a balcony, and were not hidden…

אך אולי כבודו חושב שהגמו"ז התיר לנשים לאמר קדיש במנין שלהן בלי עשרה גברים חלילה, ואינו כן אלא שברוב בתי כנסת שבארצות הברית יש צרוף למנין מעזרת נשים לעזרת גברים. והוא בכמה אופנים , ראשית שהתקרה מצרפתם... ולכן בבית כנסת שמחיצת עזרת הנשים אינה מגיעה לתקרה יש לצרף למנין מכאן ומכאן וכן הם רוב בתי הכנסת באתרא של הגמו"ז ... וכן היו בערי רוסיה כשהנשים ישבו למעלה ביציע ולא היו...

Thus, a woman can legitimately say *kaddish* in the *ezrat*

nashim when the wall does not reach the ceiling… And it is possible that those who critique my grandfather's ruling don't realize this fact, since in their places – for they are of Hungarian descent – all the *mechitzot* reach the ceiling…

And in some of the synagogues there is a third reason to join them to the *minyan*, according to the opinion of the Ravya… that when they see one another they are joined under all circumstances. Thus, in Russian and Italian cities, and those of other lands, where women sat in the balcony without a curtain, or when they stood on the ground floor behind a *mechitza* that was low – as is the custom in the United States – and their faces were visible, the could be joined (to the minyan) according to this opinion.

המוצא לנו ששפיר יכולה אשה לאמר קריש בעזרת הנשים כשאין המחיצה מגיעה ... ואפשר שהמשיגים על הגמו"ז לאו אדעתייהו שכן במקומותיהם שהם מיוצאי הונגריה כל המחיצות היו עד התקרה...

ובמקצת בתי כנסת יש טעם שלישי לצרף למנין על פי דעת הראבי"ה... שאם רואים אלו את אלו מצטרפים בכל ענין, ולכן בערי רוסיה ואיטליה ועוד ארצות שנשים ישבו ביציע בלי וילון או כשעומדות למטה מאחורי מחיצה נמוכה כמנהג ארצות הברית ופניהן נראות מצטרפות לדעה זה..